

Det socialdemokratiska

| av Nils-Eric Sandberg

Det har varit en medveten strävan från socialdemokraterna att dölja för medborgarna hur mycket de betalar i skatt. Och det bedrägeriet är nästan allvarligare än det höga skattetrycket.

DET ÄR HÄKTE OCH FÄNGELSE på att trick-sa med bokföringen – för företagare. Men inte för politikerna. Ombudsmännen lägger beslag på huvudmännens inkomster, utan att ge dem en korrekt redovisning. Detta är den största skandalen i Sverige. Den borde vara huvudämnet i valrörelsen.

Snart blir det val. Alla opinionsundersökningar visar att det socialistiska lägret leder. Men en del hoppas väl ändå att de borgerliga partierna ställer upp i valet.

Den här valdebatten, liksom de senare, handlar mest om vad den politiska sektorn ska göra – vård, skola, omsorg – och om hur mycket mer resurser olika grupper och områden behöver.

Skattetrycket i Sverige ligger på drygt 53 procent av BNP. Det låter mycket. Men det är värre än så. Ty BNP är ingen skattebas. Skatterna tas inte ut på BNP utan på inkomst, egen-dom, konsumtion. Allt sammanräknat tar den politiska sektorn cirka två tredjedelar av totala inkomsten för den som har en genomsnittslön.

Antag att medborgaren fick ut hela inkomsten, det vill säga även den del som staten tar i förväg som "arbetsgivaravgifter". Antag vidare att han fick betala alla skatter med en gång. Han skulle då varje månadsskifte få ett utbetalningskort på 30 000 kronor, och ett skatteinbetalningskort på 19 500 kronor.

Skattetrycket skulle då ha redovisats korrekt för medborgaren. Då skulle vi kanske haft ett annat underlag för en debatt om beskattningen.

Men skatterna redovisas inte korrekt.

Från 1971 höjde den socialdemokratiska regeringen, med Sträng som finansminister, skattetrycket våldsamt. Progressiviteten skärptes. Men skattehöjningarna togs främst ut via indirekta skatter – det vill säga löneskatter (för desinformationens skull kallade arbetsgivaravgifter), punktskatter, och moms. Under jämviktsriksda-

gen 1973–76 – då 175 socialister stod mot 175 borgerliga – fördubblades löneskatterna från 11 till 23 procent. Olof Palme sade i en debatt att regeringen hittat "en ny skattekälla". Han var ekonomisk analfabet, och trodde förmodligen på sina ord.

42 PROCENT AV SKATTEN SYNS

Sedan dess har alla regeringar höjt de indirekta skatterna.

Enligt den beräkning som Danne Nordling och Martin Karlsson på Skattebetalarnas förening gjort är 42 procent av de totala skatterna synliga – det vill säga de redovisas direkt på lönebesked och på skattsedeln. Resten är osynliga – det vill säga "arbetsgivaravgifter", moms, punktskatter, företagsskatter som övervältras på konsumenterna via priserna. De redovisas inte, på lönebeskeden, i priserna, på skattsedeln.

Detta innebär att regering och riksdag totalt vilseleder väl-

jarna om hur mycket de betalar i skatt. Medborgarna ser bara 42 procent av det totala skattetrycket.

Antag att ett börsbolag uppträtt på samma sätt som regering och riksdag. Då hade bolagets styrelse i sin verksamhetsberättelse redovisat endast 42 procent av företags intäkter.

Revisorerna hade haft några synpunkter på bokslutet. På bolagsstämman hade det blivit diskussion – om aktieägarna fått veta hur mycket styrelsen vilselett dem.

I ett börsbolag vore detta otänkbart. Den styrelse som inte redovisat 58 procent av bolagets intäkter skulle röstas bort av bolagsstämman, och blivit åtalad för bedrägeri.

Men regering och riksdag kan bedra väljarna genom att inte redovisa hur mycket staten tar av medborgarnas inkomster.

BEDRÄGERIET VÄRRE ÄN SKATTETRYCKET

Det principiellt allvarliga är inte skattetrycket, utan bristen på redovisning. Politikerna, särskilt de socialdemo-

"Allt sammanräknat tar den politiska sektorn cirka två tredjedelar av totala inkomsten för den som har en genomsnittslön."

skattefusket

kratiska, ser sig själva som medborgarnas förmyndare, med obegränsad rätt att lägga beslag på undersåtarnas inkomster. Men enligt den författning som åtminstone formellt gäller är politikerna medborgarnas ombudsmän; de agerar på medborgarnas uppdrag; medborgarna är huvudmännen. Därmed är ombuden redovisningsskyldiga mot huvudmännen.

Och om ombuden döljer 58 procent av de pengar de tar från sina huvudmän gör de sig skyldiga till bedrägeri.

Bristen på korrekt redovisning kan ses som ett indirekt medgivande från skattepartiet att väljarna förmodligen inte skulle accepterat skattetrycket, om de fått det på prant.

Åren omkring 1980 krävde LO att en del av skatten skulle tas ut "direkt på produktionen". Vad det tekniskt innebar kunde ingen av förslagsställarna förklara. Men tanken var att skatten skulle göras än mer osynlig.

Socialdemokratin har alltid motiverat höjda skatter med rättviseskäl: skatterna omfördelar från rika till fattiga. Detta mantra har partiets megafoner – i organisationer och media – upprepat i en så stark och samstämd kör att budskapet verkar ha gått hem. Majoriteten tycks tro att en höjd skatt alltid betalas av de andra; det är därför den accepteras.

Men: 35 år av facklig fördelningspolitik har pressat samman lönestrukturen på ett unikt sätt. Utbildningspremiern är nästan borta. När staten då tar två tredjedelar av genomsnittsinkomsten kan detta inte motiveras med fördelningsargument.

Det mesta av omfördelningen är istället intertemporal: skatterna omfördelar främst den enskildes totala inkomst över livstiden. Det vill säga staten förskottar barnbidrag och studiebidrag, och tar sedan ut en hög

skatt som finansierar både ungdomens bidrag och ålderdomens pension.

Men en sådan intertemporal omfördelning kan den enskilde själv klara, via kreditmarknad, sparande och egna försäkringar.

Den realekonomiska nettoeffekten av det extrema skatteuttaget är istället att staten övertar beslutanderätten över inkomsten. Makten över inkomsten har omfördelats, från den enskilde, som tjänar ihop pengarna, till politikerna, som tar dem.

"Politikerna tar individernas pengar, utan att vara redovisningsskyldiga, och utan att tvingas leverera något i gengäld."

Visserligen kan individerna ofta få pengar tillbaka – via barnbidrag, bostadsbidrag, föräldrapenning, sjukpenning, A-kassa, offentligt finansierad barnomsorg, sjukvård, sedan pension, etc. Men denna återbetalning går helt på politikernas villkor. Den beror på vilken partikombination som får majoritet.

Individen har ett relativt starkt skydd i marknaden, som konsument. Om han betalar för en vara och företaget inte levererar enligt avtal kan han stämna och få pengarna tillbaka. I marknaden finns kontrakt mellan producent och konsument.

Men i den offentliga sektorn finns inga sådana kontrakt. Andersson betalar landstingsskatt i hela sitt vuxna liv. Men han kan inte stämna landstinget när han inte får behandling för sin dåliga höftled, eller starr.

Bengtsson betalar 31 procent av sin inkomst till kommunen. Men om den kommunala skolan släpper ut hans son som funktionell analfabet efter nio år kan han inte stämna kommunen, och kräva kompensation.

I marknaden är konsumenterna starka mot producenterna. I den offentliga sektorn är de maktlösa. Politikerna tar individernas pengar, utan att vara redovisnings-skyldiga, och utan att tvingas leverera något i gengäld.

Varför får vi inte en folkresning mot detta förmyndarskap?

”OM DE VORE LIBERALA”

Högskattestaten reducerar individen till en skattebetalare. I sina budgetpropositioner beskriver regeringen ekonomin, och medborgarna, helt i ett statsfinansiellt perspektiv. Medborgarna – som företagare och löntagare – levererar in pengar till politikerna, som fördelar dem. I detta finns en instrumentell syn på individerna som statens redskap. För ett liberalt samhälle av fria individer vore den totalt främmande.

Det är denna instrumentella människosyn som de liberala partierna i första hand borde kritisera. Om de vore liberala.

Alltså: skattetrycket beskär incitament och bromsar tillväxten. Det gör oss alla fattigare. Och det är ett elände.

Men: det principiellt mest stötande i högskattestaten är att den flyttar makten över tillvaron från individerna till staten, och reducerar individerna till instrument för statsnyttan.

Ett argument för skattetrycket – som jag ofta hörde i mitt tidigare liv – är att ”staten behöver pengar”. Visst. Staten, det vill säga regeringspartiet, behöver alltid köpa så mycket röster så att det räcker till makten – makten över inkomsterna, över medborgarnas tillvaro, bostäder, barnomsorg. I en valrörelse behöver partierna förmodligen ”pengar” som motsvarar hela BNP, eller dubbla. De kan lova hur mycket som helst.

Men varför inte vända på perspektivet: Hur mycket har medborgarna råd att avvara till den som förvaltar det offentliga? Har de råd att avstå två tredjedelar av inkomsten? Hur mycket frihet att bestämma över sin konsumtion har de då kvar?

En tredjedel.

Ekonomisk teori skiljer mellan kollektiva och privata nyttigheter. Kollektiva nyttigheter är det som, förenklat, inte kan konsumeras individuellt – exempelvis rättsskydd, försvar, central förvaltning – och därför måste finansieras kollektivt, via skatter. Med en snäv definition blir det 6–8 procent av

BNP. Med en mycket generös definition, som omfattar grundforskning, omsorg om de äldre, grundskola, etc, blir det cirka 20 procent av BNP.

SVAGA SKÄL FÖR HÖG SKATT

Huvuddelen av de offentliga utgifterna, och skattetrycket, går till sådant som kan finansieras individuellt.

För dem som vill ha en radikal utjämning av levnadsförhållande, oavsett arbetsinsatser, kan stora inkomstskillnader motivera en omfattande kollektiv finansiering. Men Sverige, som har den största andelen kollektiv finansiering, har den jämnaste lönestrukturen – och därmed det svagaste argumentet för ett högt skattetryck.

Halva ekonomipriset 1996 gick till amerikanen James Mirrlees för hans utveckling av teorin om optimal

beskattning. Den går, kortfattat, ut på att staten ska maximera skatteintäkterna – det vill säga hitta den skattesats som ger maximal skatteintäkt utan att skada de incitament i ekonomin som genererar skatteintäkterna.

Nu har Mirrlees i sina kalkyler funnit att den ”optimala skattegraden” ligger på ungefär 25 procent. Han visar alltså att det svenska skattesystemet är inoptimalt:

det ger en lägre levnadsstandard för normalfamiljen än vi skulle fått med ett annat tillväxtorienterat skattesystem.

Men: det man kan ifrågasätta är just teorin för optimal beskattning. Vad säger att staten ska maximera sina skatteintäkter? Varför inte vända på perspektivet och säga att vi ska ha en beskattning som maximerar individernas inkomster?

TVÅ ENKLA FRÅGOR

Man kan koka ned frågorna till två enkla:

Består samhället av politiker som har makt att fritt disponera medborgarnas inkomster, för den egna politiska nyttan?

Eller består samhället av individer som har en genuin rätt att behålla huvuddelen av sin inkomst, använda och investera den – och av politiker som har medborgarnas uppdrag att bevaka deras intresse av att samhällsorganisationen ger dem rätt, försvar och skydd – även skydd för deras inkomster?

Socialdemokraterna svarar ett bestämt ja på den första frågan.

Hur många partier svarar ja på den andra frågan?

Nils-Eric Sandberg (n_e_sandberg@hotmail.com) är författare och frilansskribent.